

ДЕРЖАВНА АРХІВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
Центральний державний науково-технічний архів України

На правах рукопису

**Вітчизняна автомобільна промисловість
у документах ЦДНТА України
ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИДАННЯ**

Харків – 2016

Вітчизняна автомобільна промисловість у документах ЦДНТА України/ ЦДНТА України; уклад. А. О. Алексєєнко, М. А. Балишев, Ю. Ю. Коваль. – Харків, 2016. – 75 с.

Укладачі: Балишев М. А., канд. істор. наук, доцент кафедри історії науки і техніки Національного технічного університету «ХПІ», заступник директора ЦДНТА України; Алексєєнко А. О., начальник відділу використання інформації документів ЦДНТА України; Коваль Ю. Ю., провідний спеціаліст відділу використання інформації документів ЦДНТА України.

Довідково-інформаційне видання знайомить дослідників зі складом та змістом архівної науково-технічної документації фондів ЦДНТА України у галузі автомобільного машинобудування, зокрема, легкових та вантажних автомобілів, автобусів, автотранспорту, велосипедів та ін. Також описано проекти заводів, технологічних процесів, засобів механізації та автоматизації для виробництва автомобілів та звіти про науково дослідні роботи з автомобільної промисловості, які зберігаються у ЦДНТА України. Довідник призначено дослідникам історії науки і техніки, широкому загалу технічної інтелігенції.

© ЦДНТА України, 2016
© Балишев М. А., 2016
© Алексєєнко А. О., 2016
© Коваль Ю. Ю., 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	
Розділ 1. Основні тенденції розвитку автомобільної промисловості в Україні.....	
Розділ 2. Вироби автомобільної промисловості, документи по яких зберігаються в ЦДНТА України.....	
2.1. Легкові автомобілі.....	
2.2. Вантажні автомобілі	
2.3. Тягач.....	
2.4 Автобуси.....	
2.5. Автонавантажувачі.....	
2.6. Мотоцикл.....	
2.6. Велосипеди.....	
Розділ 3. Проекти заводів, технологічних процесів, засобів механізації та автоматизації для виробництва автомобілів та звіти про науково дослідні роботи з автомобільної промисловості, які зберігаються в ЦДНТА України.....	
3.1. Новокраматорський машинобудівний завод ім. В. І. Леніна.....	
3.2. Димитровський завод кузовної арматури, карбюраторів і вкладишів.....	
3.3. Львівського заводу мотовелосипедів.....	
3.4. Станція технічного обслуговування легкових автомобілів особистого використання на 100 постів в селищі Пісочин Харківської області.....	
3.5. Дослідно-промислова лінія по виробництву автомобільних деталей із пресовочного матеріалу АП-65-101 / 11018/ (ЕП, ТП, РЦ).....	
3.6. Механізована лінія зібрання втулочно-роликів ланцюгів /13028/ (РП).....	
3.7. Установка для мірного різання дроту; автомат для виготовлення калачів випарників; /22004/ (ПЗ, РП).....	
3.8. Автомат для виготовлення калачів випарників /26010/ (ПЗ, РП).....	
3.9. Установка для напівавтоматичного очищення ванн фарбувальних камер в блоці цехів Кременчуцького колісного заводу.....	
3.10. Комплекс автоматизований для загартування штамповок комплексів з маніпулятором знімання і навішування в ковальському корпусі Лозівського ковальсько-маханіческого заводу.....	
3.11. Науково-дослідні роботи за проблемою: «Створення конструкцій, рецептури гум, технологічних процесів і обладнання для виробництва великогабаритних і надвеликогабаритних автомобільних, будівельно-дорожніх і сільськогосподарських машин, а також технології та обладнання для їх місцевого та відновного ремонту»	
3.12. Науково-дослідні звіти з питання умов зберігання автомобілів у містах України.....	
НАУКОВО-ДОВІДКОВИЙ АПАРАТ	
Іменний покажчик	
Перелік фондів ЦДНТА України, використаних у довіднику.....	
Перелік комплексів документів ЦДНТА України, представлених в довіднику.....	
Географічний покажчик.....	
Об'єктний покажчик.....	
Список скорочень і аббревіатур.....	
Список використаної літератури.....	

ПЕРЕДМОВА

Автомобільна промисловість – галузь машинобудування, що виробляє автомобілі та запасні частини до них, а також автомобільні двигуни, агрегати, причепа і напівпричепа. До автомобільної промисловості належать підприємства з виробництва електронавантажувачів, автовантажувачів, мотоциклів, моторолерів, мопедів, велосипедів, низка суміжних заводів, а також проектні науково-дослідні інститути та конструкторські бюро.

Автомобільна промисловість виникла у кінці 19 ст., а в Україні розвивається від середини 20 ст., коли почав працювати Одеський автоскладальний завод (1945), що спеціалізується на випуску напівпричепів і рефрижераторів. У 1948 році до ладу став Львівський завод автовантажувачів – єдине в країнах пост радянського простору і найбільше в Європі підприємство з випуску великотоннажних автовантажувачів¹.

Нині в Україні над удосконаленням конструкцій автомобілів, зростанням їхніх типів, розробленням методів підвищення технічної експлуатації властивостей, забезпеченням зменшення забруднення довкілля працюють спеціальні підрозділи на заводах, у Національному транспортному університеті (м. Київ), науково-технічному центрі «Інформатика», де вже розроблено проект електромобіля для міських перевезень та ін. Основним розробником автобусів та спеціальних транспортних засобів різного призначення в Україні є Автобусотролейбусобудування український інститут. У 1993 р. було затверджено комплексну науково-технічну програму розвитку автомобільної промисловості України, в якій сформовано основні напрями розвитку автомобілебудування².

Центральний державний науково-технічний архів України централізовано зберігає історично значущу науково-технічну документацію з різних галузей науки і промисловості.

На 01.01.2016 р. автомобільна промисловість представлена у ЦДНТА України архівних документах із 14 фондів, до складу яких входять 18 комплексів науково-технічної документації за період 1941–1987 рр., які безпосередньо стосуються цієї теми.

У 1987 році було розроблено «Тематичний огляд з історії розвитку важкого і транспортного машинобудування УРСР», а також галузевий тематичний огляд «Транспорт України (за документами архіву)», у якому були розглянуті, зокрема, архівні документи з галузі автомобілебудування.

Актуальність роботи цього довідково-інформаційного видання зумовлена підвищенням інтересу спеціалістів та ентузіастів автомобільної справи до історії розвитку транспортної галузі, автомобілебудування, котре багато в чому визначене досягненнями науки і техніки свого часу, необхідністю ґрунтовного висвітлення складу і змісту документів в ЦДНТА України з даної теми і введення їх в науковий обіг.

Об'єктом дослідження є розвиток автомобільної промисловості, відображений у документах ЦДНТА України. Предмет дослідження – документи з фондів ЦДНТА України з означеної теми.

Мета роботи – ознайомлення дослідників зі складом та змістом архівної НТД щодо розвитку автомобільної промисловості, залучення інформації документів до наукового обігу. При підготовці довідника укладачі мали на меті комплексно репрезентувати ретро-

¹ Енциклопедія сучасної України. – К., Т.1. А. – 2001. – С. 109

² Там само. – К., Т.1. А. – 2001. – С. 110

інформацію цінних конструкторських вітчизняних розробок, переданих на державне зберігання до ЦДНТА України і включених у Національний архівний фонд.

Джерельною базою при складанні довідника послужили власне документи з фондів ЦДНТА України, історико-технічні праці з теми автомобільної промисловості, зокрема щодо проекти будівництва автомобілів, автобусів, проекти заводів, їх реконструкція і т.д., довідкові посібники до різних видів автомобільного транспорту, технічні енциклопедії, інші архівні джерела, електронні ресурси.

Архівна НТД з теми вітчизняної автомобільної промисловості у фондах ЦДНТА України є неоднорідною та складається із конструкторської документації та проектів легкового та силової частини вантажного автомобілів, автобусів, тягачів, велосипедів, ці документи надають можливість прослідкувати еволюцію конструкторської думки; із фотоальбому велосипедів, які виготовлялися на Харківському велосипедному заводі ім. Г. І. Петровського. Проектна документація з будівництва підприємств автомобільної промисловості та автомобільної інфраструктури представлена в архіві окремими комплексами документів на різних стадіях проектування, котрі характеризуються певними етапами розвитку об'єкту.

Довідково-інформаційне видання структуроване з огляду на необхідність розкрити склад та зміст архівної НТД і визначити їх місце в науково-технічній еволюції вітчизняного залізничного машинобудування. Упорядники виділили 4 розділи, а саме:

- 1) Основні тенденції розвитку автомобільної промисловості в Україні
- 2) До історії фондоутворювачів та організацій-розробників науково-технічної документації ЦДНТА України в галузі автомобільної промисловості. Окреслюється історія та стан 6 заводів автомобільної промисловості, 8 науково-дослідних та проектно-конструкторських інститутів, які внесли значний внесок у розвиток вітчизняної автомобільної промисловості та НТД розробки яких зберігаються у ЦДНТА України.
- 3) Вироби автомобільної промисловості, документи по яких зберігаються в ЦДНТА України. У середині розділу виділено наступні підрозділи: легкові автомобілі; вантажні автомобілі; тягач; автобуси; автотранспортувачі; дослідження деталей мотоцикла; велосипеди.
- 4) Проекти заводів, технологічних процесів, засобів механізації та автоматизації для виробництва автомобілів та звіти про науково дослідні роботи з автомобільної промисловості, які зберігаються в ЦДНТА України. У середині розділу виділено наступні підрозділи: Ново-Краматорський машинобудівний завод ім. В. І. Леніна; Димитровський завод кузовної арматури, карбюраторів і вкладишів; Реконструкція Львівського заводу мотовелосипедів; Станція технічного обслуговування легкових автомобілів особистого використання на 100 постів в селищі Пісочин Харківської області; Проекти технологічних процесів, устаткування, засобів механізації та автоматизації для виробництва автомобілів; Установка для напівавтоматичного очищення ванн фарбувальних камер в блоці цехів Кременчуцького колісного заводу; Комплекс автоматизований для загартування штамповок комплексів з маніпулятором знімання і навішування в ковальському корпусі Лозівського ковальсько-маханіческого заводу; Науково-дослідні роботи за проблемою: «Створення конструкцій, рецептури гум, технологічних процесів і обладнання для виробництва великогабаритних і

надвеликогабаритних автомобільних, будівельно-дорожніх і сільськогосподарських машин, а також технології та обладнання для їх місцевого та відновного ремонту»; Науково-дослідні звіти з питання умов зберігання автомобілів у містах України.

Даний довідник є одним із перших у ЦДНТА України довідником підготовки видання із детального висвітлення складу і змісту архівної документації. При написанні було використано методичні рекомендації «Вимоги до підготовки довідкових архівно-археографічних видань. Методичні рекомендації» (2010 р.).

При складанні описової статті до об'єкту упорядники вважали за необхідне окреслювати історію його проектування і функціонування, визначити місце та значення розвитку автомобілебудування, зазначити технічні характеристики об'єкту автомобільної промисловості. У результаті аналізу науково-технічної документації до проектів автомобілів виявилось можливим виділити іменні і фірмові деталі та вузли конструкцій, назви яких зазначені на архівних документах, оскільки даний порядок є перспективним для подальших досліджень з історії науки і техніки.

Для довідника було розроблено ґрунтовний науково-довідковий апарат, виділено перелік фондів та комплексів НТД ЦДНТА України, представлених у ньому, розміщено географічний покажчик. Іменний покажчик до видання «Вітчизняна автомобільна промисловість у документах ЦДНТА України», налічує 27 (інженерів-конструкторів, науковців, керуючих осіб тощо).

Об'єктний покажчик налічує 76 промислових підприємств та об'єднань і науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій, представлених у довіднику.

Роботу виконано працівниками відділу використання інформації документів ЦДНТА України А. О. Алексеєнко (керівник роботи), Ю. Ю. Коваль. Науковим керівником теми, який здійснює координацію роботи, є заступник директора, канд. іст. наук М. А. Балишев.

Із повнотекстовою версією видання можна ознайомитися у читальному залі ЦДНТА України.